

БІРА БОБК

елезії

ВІРА ВОВК

Е Л Е Г І Ї

diasporiana.org.ua

У К Р А І Н С Ь К Е В И Д А В Н И Ц Т В О
М Ю Н Х Е Н 1 9 5 6

ПРИСВЯТА

*Ти розпливаєшся в тони,
Як мряка долин у ранок,
Моя флейто!
Я тону з тобою
Човном в бездонному плесі,
В найлибшім цілунку.
Наші уста родючі
На плоди, що спіють під сонцем
В повазі і величі.*

Обгортка **Анни Марії Мурісі**

Ріо де Жанейро

I Елегія

ТОРЕАДОРИ І ГЕРОЇ

Тореадори!

Камелії зарясніли над стрункістю смаглих тіл,

І Мадрид, отяжілий минулим, і Севілья

Зідхають за ними шелестячими кедрами.

... А в рудий пісок арени всякає кров,

І тур міцногрудий завернув голубіючі очі:

«Навіщо, людино?»

Тореадори!

Горять мандоліни, перляться оплески з рук рожевих:

... Несуть для тореадорів

Відрізані вуха і слинявий тура язик...

Тореадори! Ви посіли землю!

(Давніше інквізитори палили відьом;

Ім теж віддавали прилюдну шану,

І всі подивляля їх міць).

Горе нам, винним завжди! Ми несемо

Ярмо Марка Проклятого жорнами

На зболілій душі, хижакі з насолоди.

Як нам прозріти, щоб не вити за гробом

Північним вітром під роздертим небом

І поломаними скелями? Хто розбере ще

Лагідну мову святого з Ассізі,¹

Що павукові ладнав роздерте прядиво?

Хто з нас латає так зрозуміло сорочку

Бідній дитині, чи душу чийось роздерту?

Поскільки нам легше лишити жало в серці друга,

Піднести камінь на брата,

Рвати бездумно латаш і викидати
Прив'ялий перед порогом хати!
— Ми вбиваємо радо і нечистими жменями
Беремо хліб з вітваря.
Високо сягає наша рука
Зірвати золотокрилий Оріон,
Щоб заквітчати горде чоло.
І ловить вухо слова на блискавиць китарах:

«Ви відцуралися ясних, простих речей;
Що може жити з вашого плоду, яблуні дикі?
Терпкий ваш овоч не наситить
Навіть звірів приблуканих.
Вам, багатим у серці, я закришу
Навіки своє обличчя, і ваші руки
Навіки будуть шукати в пітьмі
Невідомого Бога».

Але вам, святим Юріям, ми сплетемо
Букові вінки на застиглих скроні,
Бо ви не жаліли послатися зіллям
Весні кучерявій під п'яти,
Ви забули себе у Великій Музиці,
Ваші коні іржатимуть довго
В грядущих легендах, і на корах беріз
Писані рунами ваші імена;
Там, де Оріон розп'яв свої крила,
Вам зготовлене місце по Бога правиці.
Чиї чола впали під наші смереки,
Тих тіні впали на наші ікони;
Ви ліпші від нас; ми підносимо наших дітей на руках,
Щоб їх золотило проміння вашого ореолу.

Ріо де Жанейро, 8. 4. 54

II Елеія

ІКОНОСТАС

Я несла за тобою непомітний хрест,
Не той дубовий, з раменами широкими, як кладка,
А легкий, ясеневий, ще зелений — простісенько перед
Втомилася. Ти пішов тяжко під схил, [себе.
І заки кинули жереб на твою ожинову свиту,
Хмари, вечірні хмари роздерли її між себе.
Тебе розп'яли, втопилося сонце в ріці,
Матері втирали сльози рукавами,
І голосили діти голодні.
А я дивилась і не розуміла
Ні річки сльозавої, ні смутку фої.
Забула себе і свій хрест десь у пролісках,
Папороть простелила мені смугасту запаску.
— Сьогодні Ти воскрес перед ранковим світлом;
Я хотіла побігти і знайти Тебе в запахуючому саду,
Віяти Тобі іздала гілками бужку,
Але липне мій крок до землі,
Між нами множаться скиби і скиби,
І тяжка від буднів моя одежа.
А перед Тобою возносяться птахи й озерні мряки,
Ти білієш, як ясмин у півтіні,
Світишся, як сніп на чорноземі.
Алилуя, алилуя! Ти воскрес перед ранковим світлом!
... Чому я волочу свій хрест, як борону за собою,
Чому не беру його радісно, Христе, як перше,
Мов пісню блакитну в уста,
Мов кований перстень на палець?

Христе, не бери останньої жаринки з рук порепаних,
Христе, життя таке тверде, як хліб відстоялий,
Христе, лиш часом де-не-де, як підсніжки, радість не-
— Не мені, не мені від Тебе жадати! [сміла,
Я ж нічого не дала, крім кількох сумних пісень, —
Розгорни, як сіяч, свою щедру долоню,
Ти, що даруєш усе і заплати не ждеш.

Хотілося б бігти до тебе, Маріє лагідно-добра,
Але не тут, де мулюнгу² діє чари
І коса равеналі³ мандрівникам береже воду цілющу.
Мені те саме: черпати воду джерельну
І молитись до тихих, смуглявих ікон у ризах срібле-
[них,
Що, наче комети, являлись на стінах келій суворих,
[на шибках церковних.

Хотілося б землю вдихати, топтану босими п'ятами,
Куритися свічею з воску в закопченій церкві,
В'янути в китиці квіткою серед бесаг, сердаків,
Де довголітні цілунки стирають камінні підніжки.
Під твоїм Покровом я — зрачена ланя в густім ялівці,
Моя душа купається в надії, як чайка в рожевому
Правда? Ти не даси мені згубитися, [плесі.
Як хвилям звуку у просторі;
Той, що розніс сім'я моєї землі чотирма вітрами,
Той збереже мене на лютих хвилях у своєму човні,
Розіпне надо мною цюночі сузір'я, мов шатра,
І сонцем, і місяцем буде світити мені у життя.

Ріо де Жанейро, 16. 4. 54

III Елегія

ОРФЕЙ

Єдина, схилімся під біла далій,
Щоб темна бронза твого волосся
Відрізнялася від рослинної зелені,
Щоб наші сльози злилися з їхніми, несолоними,
Щоб усе сповнилося, як останнє дрижання струни.
Вогненным листком виноградника
Впаду на твої уста — пелюстки геранії, розхилені в вітрі,
І вип'ю з них земну тяжінь своїм пісням,
Що дико блукають бездомними птахами простору.
Зостав знов пливучий час, хай спочине в округлості ве-
В чашах лілей задуманих, [чора,
Бо тільки вибранці творять в коханні правдиве, єдина.

— О, фіолетні смеркання над морем без тебе,
О, дикий клич мев, що роздер мою душу!
Вагітніе небо погідне, і сиплються зорі,
Ненарушені горем, що забрало мій спів.
Скрипить бамбусовий гай, як давніше,
По звичаю давнім гойдаються орхідеї,
І світло хвилюється в водах, як стьошка
З прядива веселки, бездумно.
Тільки в піску вологім застиг наш слід
Із давен-давна, ще як цей берег був наш.
Ще й досі сюди ковзкі хвилі полощуть
Мушлі рожеві, схожі на ловкі вуха,
Що слухали моїх пісень.

Червоноруба, на суші, горить анемона;
— Завтра вона вже вмере під байдужністю сонця...

Одна-однісенька хвиля вернула б її у життя,
Але ця хвиля буде собі плюскотіти
На віддаль дитячого кроку від неї,
Холодна, ритмічна, прозора...
Як розбудити чуття цій природі,
Затопленій тільки у власну красу?
Сдина, як відшукати те все, що минуло?
Чи пізнаєш той крик, що був раніше мій спів?
Я буду бігти навмання, ловити твою білу одежу,
Хоч би то були тільки білі вітрила, що лопочуть у вітрі,
Буду кричати в роз'юшене море твоє ім'я,
Хай регочуться хвилі!

Ранком, може, рибалки найдуть, витягаючи сіті,
Півзариту в пісок сопілку Орфея,
І заграє по мені наймолодший рибалка.

Ріо де Жанейро, 26. 4. 54

IV Елегія

ІЗОЛЬДА ДО ТРИСТАНА

Ти не можеш приспати моєї туги,
Годі найти нам округле щастя,
Ми спраглі, як пісок пустелі,
Ми — ті човни, що ніколи не причалять
До спокійного берега. Та все ж таки
Ти є мій гай, в яким я радо заснула б
По дні повнім турбот, сузір'я, що я відкрила;
Ти — явір мій, на яким я далася б розп'ясти,
Ватра, в якій я горю первісним горем,
Доки не впаде на нас ласка, як щедрий сніг.

Коли ми візьмемо все незрозуміле у жмені,
Неначе іграшку просту з барвистого скла,
І, сміючись, зрозуміємо темну всіх речей сутність?
Як гомоніли б тоді нам схили й дороги!
Як нас обняла б тепло природа правом дозвільним!
Більше, як ластівок з чистого духа і співу,
Глибше, як зубрів безгрішних і оленів.
Ми скинули б нашу вину, як листя осіннє,
Росли б, багатіли б до світла!
— Я знаю те так зрозуміло, як інші речі,
Заворожені в нашій крові, яких нас не треба вчити.

Але хто плакав так гірко
Над ранніми росами? Хто дав свою кров
Японським трояндам, кущеві калини в саду?
Хтось, хто нас гріє таємно, кому ми, нехотячи,
Відтягаємо свою любов, сліпоокі.
Якби ж ми могли Його попросити,

Щоб поклав свої пальці в ями наших очей,
Якби ж ми могли, як Марія, припасти Йому до ніг,
І, хочби в ноймах⁴, почули звук Його слова!
Які б ми сильні стали! Як нам тяжко
Любити далеко від любого —
(Інакше любов не була б гостинець від нас,
А тільки сліпа, неминаюча доля).

Але він добрий. Він, як елеєм, сонцем і росами
Лікує роздерте листя бананових пальм,
Дає з розхилених жмень звірям радість і біль
І кличе нас за собою: голодних правди й краси.

Мурі, 25. 6. 54

V Елеія

ОРХІДЕЇ

Сонце пополудневе! Як повно розливається
Голос дітей під тобою! Вітер заснув
Під кущем манака⁵, і колібрі п'ють мед
З розквітлого фіолетного і білого цвіту,
Потік журчить між берегами з червоної глини.

Де мій запашний чорнозем, де лимани,
Що полоскали б моє коріння?
Де дерева, що піднесли б галуззя, як ліри?
Де журавлі, що перевезли б
Мою тугу за далекі моря?

Скажім: усе було б по-давньому;
Я прилинула б тихо над ранком
Шукати сад горіховий за дерев'яною церквою,
Потім застукала б радісно в шибу
Старосвітського дому в долині.

Горе! Незнані руки відкрили б двері,
Цікаві обличчя дивилися б просто на мене,
Сказати у мові співучій і рідній:
«Чого ти шукаєш, чужинко?»

Невже ранній сніг поламав кріслаті горіхи?
Позападали вже прадідівські могили
На кам'янім цвинтарищі в землю,
Де сходять фіялки, темні, як плесо під Греджином?⁶
А та капличка на закруті вулиці
З обгорілими від свічок ангелами;
А ті скрипучі хори, де ми шукали

Свічників і хрестів відкладених?
Невже ж я не маю ніякого права до них?
Сонце пополудневе! Коли розіллешся й засліпиш
Нас на зорінні, обітреш сльозу сирітську,
Пригрієш прочан бездомного люду?

Кожний несе своє горе, як слимак шкаралющу;
Мені треба самою ходити по вечірніх горах,
Хоч мої уста різьблені на срібнокутий сміх,
І мої руки мають стільки дорогого тепла.
Собі співаю. Природа довкола
Не пригорне мене, як сестра.
Кому потрібний мій спів?

Орхідеї в барвах середньовічних містерій
На картинах незнаних майстрів!
Які ви подібні до нас! Над вами палає
Сузір'я Хреста. Невже ви свідомі
Своєї шляхетности, ви — чужинки?

Мурі, 28. 6. 54

VI Елеія

ЛИЦАРІ ГРАЛЯ

Ми шукаємо Граля; — не дивіться
На наш убір; один вибранець
Ходив в одежі паяца⁷.
Однаково, чи ми йдемо
Під клоччям паразитів⁸ на іржавих пнях,
Чи крочимо дзвінко через форум.
Може тільки з багатих на почування снів
Прибув у нас досвід про речі дозвільні:
Грати шалено на велетенським органі
Над колиханням степів, під вітру сваволею,
Плисти безцільно удвох чистою повинню
Серед осінніх листків і ячання флюяр...
Летять птахи в сизий простір, як стріли,
І не один з нас впаде, втомившись пригодами,
Та й шепотітиме: «Святий Гралю...» холодними губами.

— Тільки самотнім тяжко вмирати,
Тим, що не вірять в безчасне
Душ побратимство; тим, що не ждали нікого
Ні з одного, ні з другого берега
І зібрали марний плодоспад:
З трудом поплине їх ял.

Але ви, живі, підіймайтеся;
І ти йди з ними, бо я не хочу,
Щоб ти була Зігуною⁹ й ридала
Над мертвими, як буря над голими скелями,
Чи знаєш, якою пристрастю горить гравата¹⁰,

Як пахне агляя вночі, як ванілія пнеться,
Які ще вінки з геліконій¹¹ гарячих плетуться для тебе?
Протри свої вічі, як синь крізь югу протирається.
Гостри свій зір: там, де сузір'я схилилось
На незапліднені межі,
Високо підносяться башти святої твердині.

Ріо де Жанейро, 29. 10. 54

VIII Елеія

ТРИПТИХ

Св. Єлисавета¹²

Чи ти та свята, що роздає троянди
Убогим, для кожного по одній?
— Мені дала найкращу і — пройшла,
Бо стільки рук простяглося за тобою,
Стільки долонь доторкалось рубців твоєї одежі;
Ти йшла і роздавала, а я остався, і мені стало холодно.
Ти є та ікона на перехресті,
Яку я любив дитиною, бо вона усміхалася,
Як я поганяв свої вівці на пашу,
— До мене і до інших однаково привітна,
Як сонце і роси, що добрі зі звичаю.

Але тепер підрядні речі відчують
Твій теплий дотик, і твій темний голос
Наповнив твою келію і змінив її в капицю.
А коло мене лиш твоя блакитна троянда
Похилила голівку і зів'яла на зорінні.
Що мені з байдужих зір, що зазирають крізь вікна?
Пощо мені весни гостинці в долонях вітру?
Чому не можу простягнути руки за долею твояю,
Як за трояндою?

Дівчина з керамікою

Ти біжиш, босоніж, ліжниками
З теплої арніки і не зважаєш
На літову, обтяжену запахом меду, втому.
Біжиш через потік по м'якому піску;

Потік ласкавий, але ти смієшся з нього.
А жовта глина їсть твої стопи,
Але ти пестиш її, як дитину,
Схиляєшся і розчиняєш її, як хліб,
І палиш із неї первинні форми,
Здорові й хороші, як життя.
— Прийшла молодість з зіллям повним змісту,
Прийшли матері, зав'язали тебе хустиною,
Прийшли та й зажурилися,
Бо ти й не підвела очей,
Ти прибирала уважно барви
Твоїм дзбанам і амфорам.

Велика Фуґа

Ти нічого не ждеш
Ні від Бога, ні від мене
В накресленій еліпсі твого дня,
Повного дуже простих речей, —
Тільки може кілька ниток веселки
Над Верхами Органів¹⁸,
Кілька зрілих слів,
Щоб злетіли з моїх уст,
Як цвіття з вагітних яблунь,
Кілька смеркань над роялем.
Моя велика Фуґа!
Який я твій контрапункт
В трагічному відтінку слова!

Прімавера, 28. 1. 55

VIII Елеія

МАТЕРІ І ЛАВРСЬКА ДЗВИНИЦЯ

Ми не хочемо плакати зі звичаю,
Повні зовнішніх жестів. Правда, ми вже відклали
Свій ореол, поблідли,
Затратили наші імена Корнелій.¹⁴
Але наше сім'я не те, що кульбаба при дорозі;
Ми його бережемо. Ми вчили,
Як поблідло сонце і зорі,
При жарінні марних світлячків...
— Руїни, руїни! Тільки бузок вернувся
Заглядати через безшибі вікна,
Дивуючись. І по голоді
Виріс собі, несіяний, шестигранний
Колос пшениці. А на згарищі
Старої, достойної церкви
Одна стіна лиш зосталась:
Мигдалеокий, смуглявий Архангел
Підніс руку і лілею до Благівіщення.
— Так і ви нас не можете стерти,
Як слід на піску, бо ми — той бузок,
Той колос плодючий, та благовісна лілея.
— Але де ти, голосе мідний, коханої?
Де ви, стрункі колони, струни для сонця?
Вже не вдивляєшся в води Дніпра,
Як у криницю Нарцис, біловида?
Тебе піднесли два Херувими крилаті,
(Як на малюнках старинних літописів),
Перед престол Віковічного.

Дзвони твої говорять нашою мовою.
Голос твій дужий скликає у Нього
Наше широке племіння: друзів,
Святих і замучених, що їм Богомати
З містичним обличчям з пригорілого золота
Плете калинові вінки.
Ти нас колись привітаєш
В останню хвилину нашого віддиху
Стихом воскресним, дай Боже!
Але тимчасом з нашого сімени
Може росте тобі, пишна Дзвінице,
Ще незамітний юний творець!

Ріо де Жанейро, 2. 2. 55

IX Елеія

АЛЕЙЖАДІНЬО¹⁵

Небо, анілеву водну лілею,
Підперли смоляні колони пінїй,
І хиляться під вечірню з вітром
Рожеві пні шум — дерев;¹⁶
І фіолету капризи,
І білість дівича,
І жовч пуці
Розтяглися широко жадібним очам.
В такім то раю на землі
Живився сонцем, як бджола, Алейжадіньо
В містечку, що прозвали Чорним Золотом.¹⁷
— Для маврських бароккових церков,
Що зі старої Люзітанії причаляли до цих берегів,
Двома кусками шорсткого граніту,
Прив'язаними до безвладних рук,
Каліка тесав камінних жителів.
Земля десь куталася в хаос, як в беззірну ніч,
Родилися питання й висіли, мов супи, в просторі;
Алейжадіньо вірив — сам — наперекір видющим,
Що брали світ, немов вертеп.
Що сумніви предвічні і неплідні!
Жорновий камінь їм, в кипучий океан!
Він винен все безмежно простим формам,
Налитим ласкою й надхненним духом,
Бо гостра правда, що калічі руки,
Гостріша правда — білі крила в льоті.
Так ми сприймаймо. Будь в терпінні глибша
І величніша духом, колосиста Земле,

Крадена наречено з сонця дукачами,
З семи мечами в серці страсна Мати.
Бог сплів Тобі вінок, як Синові своєму:
Тернину білоцвітну, що глибоко коле,
Щоб сходили потім суниці з крові на зрубах...
О, зарахуй мене до тих премудрих дів
Зі синім світочем такої пристрасної віри,
Що піднімала б гори і серця
І хоч надточеними жменями різьбила б
Для свого Бога велетні-фігури!

Нова Фрібурго, 12. 2. 55

X Елегія

КАНААН

Море предвічне! Ти, що несеш мене
На твоїх дівичих хвилях у давній континент,
Прекрасна твоя атраментова глибінь
І пристрасть тропічна в солоному вітрі.
Місяць, як кораль, сходить над нами
Жарити струни гітари на довгому борті
І гріти самотніх, повитих у ніч і надію.
Море предвічне! Потужне в красі суворій:
Бізони орканів не переключуть твоєї арфи,
Не переможуть штилі твоєї байдужости,
Ти королівське, в багрецю заходів.

Коли впливе на горизонт, як крила меві,
Смуга землі, що випекла тугу в моєму серці?
З її чорнозему святого я ліплена,
І слово її цілюще мене оживило.
Радо віддам свої соки твоїй красі і доброті, ти, земле:
Хай би це тіло остало поживою житу рясному,
Вишням родючим, маковим шовкам пом'ятим,
Хай би коріння беріз скрепінливих
Замкнуло мої повіки, і ніздрі жадні
Наповнили пахоці глини весняної.
Тільки мій дух неспокійний літав би, крилатий,
Щукати своє гніздо в пісні правдивій,

В людянім слові. Більш не прохав би нічого.
Смерть є чудова, але життя нас кличе
В руду перспективу, терпіти самотність, жагу,
Зносити гордо мозіль і ліпити в узорах багатих
Надхненні дзбани на дощ, на ласку Господню.

Дакар-Гібральтар, 19. 12. 55

ПРИМІТКИ

1. Франческо з Ассізі.
2. Дерево з яким червоним цвітом, якому африканці приписують магічну силу.
3. Рід пальми.
4. Давні знаки, що заступали ноти.
5. Бразилійський куц з фіолетним цвітом, що біліє за ніч.
6. Крутиж у Тюдові над Черемошем.
7. Парціваль.
8. Ключчя, що звисає з тропічних дерев, по-португальськи «дідова борода» або «дерев'яна борода».
9. Дівоча постать з роману Вольфрама фон Ешенбаха «Парціваль», яка весь вік сумує над могилою нареченого.
10. Бразилійський квіт-паразит.
11. *Heliconia augustiflora*.
12. Свята Єлисавета виносила крадьком з палати свого жорстокого чоловіка убогим хліб. Одного разу він зустрів її на дорозі і хотів бачити, що вона несе загорнене в одежу. Свята Єлисавета піднесла намітку, і князь побачив повно пахучих троянд.
13. Ланцюг гір.
14. Мати Гракхів.
15. Бразилійський різьбар-каліка.
16. Кавзеоріни, по-німецьки: «Säuselbäume».
17. Ouro Preto.

З М І С Т

	ПРИСВЯТА	5
I	Елегія: ТОРЕАДОРИ І ГЕРОЇ	7
II	Елегія: ІКОНОСТАС	9
III	Елегія: ОРФЕЙ	11
IV	Елегія: ІЗОЛЬДА ДО ТРИСТАНА	13
V	Елегія: ОРХІДЕЇ	15
VI	Елегія: ЛИЦАРІ ІГРАЛЯ	17
VIII	Елегія: МАТЕРІ І ЛАВРСЬКА ДЗВІННИЦЯ	21
VII	Елегія: ПРИПТИХ	19
IX	Елегія: АЛЕЙДЖАДІНЬО	23
X	Елегія: КАНААН	25
	ПРИМІТКИ	27

Всі права застережені
Друк кооперативної друкарні
«ІЦЦЕРО» в Мюнхені,
Цепелінштрассе 67.

Printed in Germany.
Copyright by
„Ukrainian Publisher's“,
MÜNCHEN, Zeppelinstr. 67.

